Olli Mäenpää
8.10.2026

Hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta (HE 152/2026 vp)

Esityksessä ehdotetaan sääntelyä, joka määrittelee sähköisen äänioikeusrekisterin perustamista ja käyttöä evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntavaaleissa ja kirkkoherran välittömässä vaalissa. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa näiden vaalien toimittamista, kun äänioikeusrekisteriä käyttämällä voidaan automatisoida vaalien toimittamiseen liittyviä tehtäviä.

Laintasoista sääntelyä voidaan pitää välttämättömänä, koska tietosuojaan liittyvät syyt edellyttävät sitä ja koska vaaleilla on periaatteellisesti tärkeä merkitys kirkon toiminnassa. Erityisesti rekisterin käyttöön liittyvä ja perustuva automaattinen päätöksenteko edellyttää kirkon toiminnassa sovellettavien hallintolain 8 b luvun ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 6 a luvun automaattista päätöksentekoa koskevien säännösten noudattamista. Ehdotettua sääntelyä voidaan pitää asianmukaisena ja riittävän täsmällisenä, joskin automaattisen päätöksenteon soveltamisalaan liittyen voidaan esittää joitakin täsmentäviä näkökohtia.

Äänioikeusrekisterin itseoikaisu

Kirkkolain 9 luvun 19 §:n itseoikaisua koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi ottaen huomioon äänioikeusrekisterin käyttämisestä johtuvat muutostarpeet. Voimassa olevaan sääntelyyn kohdistuvia muutoksia voidaan pitää perusteltuina.

Pykälään ehdotetaan myös lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan äänioikeusrekisterin itseoikaisua koskeva asia voidaan ratkaista automaattisesti. Säännösehdotuksen arvioinnissa on otettava huomioon, että automaattisen ratkaisutoiminnan perusedellytyksistä säädetään myös kirkon toiminnassa sovellettavan hallintolain 53 e §:ssä. Hallintolain sääntely perustuu tältä osin yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdan automaattista päätöksentekoa koskevaan sääntelyyn, joka edellyttää jäsenvaltion lainsäädäntöä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet automaattisen päätöksenteon kohteen oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi.

Hallintolain 53 e §:n 2 momentin mukaan: ”Viranomainen voi ratkaista automaattisesti asian, johon ei sisälly seikkoja, jotka edellyttävät tapauskohtaista harkintaa, tai johon sisältyvät tapauskohtaista harkintaa edellyttävät seikat virkamies tai muu asian käsittelijä on arvioinut.” Kun äänioikeusrekisterin itseoikaisun edellytyksenä on kirkkolain 9 luvun 19 §:n mukaan rekisterimerkinnän oikeudettomuus, virheellisyys tai muu perusteettomuus, itseoikaisun tekemistä koskevan ratkaisun voidaan monessa tilanteessa katsoa edellyttävän tapauskohtaista harkintaa. Tältä

kannalta arvioituna säännösehdotus vaikuttaa ongelmallisen laaja-alaiselta, koska se näyttäisi perustavan yleisen toimivallan myös tapauskohtaista harkintaa edellyttävien itseoikaisujen tekemiseen automaattisesti. Koska kirkkolain 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan hallintolaista voidaan myös poiketa kirkkolain säännöksellä, ehdotettua laaja-alaista sääntelyä voitaisiin pitää tällaisena poikkeuksena.

Hallintolain 53 e §:n 2 momenttia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan ”viranomaisen on tehtävä etukäteinen harkinta siitä, mitkä asiat ovat luonteeltaan sellaisia, että ne voidaan ratkaista automaattisesti, ja laadittava käsittelysäännöt, joiden perusteella asiat valitaan ja ratkaistaan. Käytännössä viranomaisen on tunnistettava käsittelemiensä asioiden joukosta olennaisilta piirteiltään samanlaisina toistuvat asiat (tyyppitapaukset), jotka viranomaisen arvion mukaan tulee ratkaista aina saman säännön mukaisesti. … Toisaalta automaattisesti voitaisiin ratkaista myös asioita, joihin tapauskohtaista harkintaa liittyy, mutta joissa virkamies tai muu asian käsittelijä on arvioinut harkintaa edellyttävät seikat.” (HE 145/2022 vp, s. 98).

Ehdotettu äänioikeusrekisterin automaattista itseoikaisua koskeva, väljästi muotoiltu säännös voisi kuitenkin mahdollistaa poikkeamisen näistä hallintolain 53 e §:n vaatimuksista. Ehdotetun säännöksen mukaan automaattisen itseoikaisun kohteena voisi ilmeisesti olla myös tapauskohtaista harkintaa edellyttävä asia, jota ei kuitenkaan hallintolain ja yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan mukaan voida ratkaista automaattisesti, vaan ihmisen on päätettävä asiasta tai ainakin arvioitava harkintaa edellyttävät seikat. Tältä osin ehdotettua säännöstä olisi mahdollista selventää säännösperusteisella viittauksella siihen, että itseoikaisua koskeva asia voidaan ratkaista automaattisesti *siten kuin hallintolain 8 b luvussa säädetään*.

Tällainen selventävä muutos oikaisisi sellaisen lainsäädäntöteknisen virheen, joka ei vaikuta kirkkolakia koskevan ehdotuksen sisältöön. Siten eduskunta voi päättää siitä kirkkolain 1 luvun 5 §:n 2 momentin perusteella. Valiokunnan harkinnan mukaan riittävää voisi kuitenkin olla myös se, että mietinnössä kiinnitetään huomiota hallintolain 8 b luvun soveltamisen merkitykseen käsiteltäessä äänioikeusrekisterin itseoikaisua koskevaa asiaa.

Tässä suhteessa on merkitystä myös sillä, että kirkkolain 10 luvun 8 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan äänioikeusrekisterin itseoikaisua koskevaan automaattiseen päätöksentekoon sovelletaan julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 6 a lukua. Se edellyttää muun muassa luonnollisen henkilön ennalta laatimia automaattisen tietojenkäsittelyn ohjaamiseen tarkoitettuja käsittelysääntöjä ja niiden asianmukaista dokumentointia. Tiedonhallintalain 6 a luku ei kuitenkaan määrittele automaattisen päätöksenteon edellytyksiä, joista säädetään hallintolain 8 b luvussa.